

Yhdenvertaisena ja erityisenä terveydenhuollon palveluissa

Terveydenhuollon palveluohjaus -
Kehitysvammaisen henkilön tukena terveydenhuollossa

Sisältö

- Periaate palvelujen käytössä – normalisuusperiaate
- Yhdenvertaisuus ja positiivinen diskriminaatio
- Itsemääräämisoikeus ja tuettu päätöksenteko

Periaate palvelujen käytössä - normalisuusperiaate

- Tavoitteena on, että kehitysvammainen henkilö käyttäisi samoja palveluja kuin muutkin kuntalaiset.
 - Sosiaalipalvelut ja sosiaalityö
 - Perusterveydenhuolto
 - Mielensterveyspalvelut
- Mikäli tavanomaiset palvelut eivät ole riittäviä, niin siirrytään
 - Vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin, jotka tukevat osallisuutta ja toimintaa arjessa
 - henkilökohtainen avustaja, kuljetuspalvelut, tulkkipalvelut
 - Kehitysvammalain mukaiset palvelut turvaamaan osallisuutta ja omintakeista toimeentuloa
 - Erityishuollon palvelut: kuntoutus, kehitysvamma-asiantuntijuus

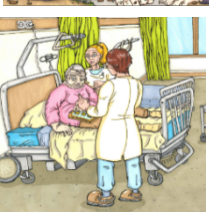

Normaalisuusperiaatteen ydin

- Kehitysvammaisten tukiliitto

vammaiselle henkilölle tulee pyrkiä palvelujen ja tukitoimien kautta turvaamaan mahdollisuus päästä samaan asemaan muiden kanssa sekä toimia ikänsä, kehitystasonsa ja yksilöllisten kykyjensä mukaisesti yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

Onko kommunikation puute tai huono liikkumiskyky syy siirtyä käyttämään erityispalveluja?

Yhdenvertaisuus

- Yhdenvertaisuus on perusoikeus. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa kaikilla ihmisillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua, tehdä töitä ja saada erilaisia palveluja.

Määrittely yhdenvertaisuus.fi –sivustolta

”Kyllä meille kaikki potilaat voivat tulla. Kaikki hoidetaan samalta viivalta.”

”Eikös se ole yhdenvertaisuusperiaatetta rikkovaa, jos jollekin ryhmälle annetaan pidempi vastaanottoaika.”

Tepa –projektin kohtaamia kommentteja yhdenvertaisuudesta keskusteltaessa

Positiivinen erityiskohtelu ja kohtuullinen mukautus

- Positiivinen erityiskohtelu = Yhdenvertaisuuslain 9 § mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on **tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen** taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.
- Kohtuullinen mukautus = Yhdenvertaisuuslain 15§:n mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat **kohtuulliset mukautukset**, jotta vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.
- Kohtuulliset mukautukset ovat konkreettisesti tilanteessa henkilöä varten tehtäviä toimenpiteitä. Mukautukset täydentävät esteettömyystoimenpiteitä.

Lähde: Yhdenvertaisuus.fi sivusto

Kuva: www.tasa-arvo.fi

Kehitysvammaisen yhdenvertaisuutta edistäviä toimia:

- Pidempi vastaanottoaika tutkimusta varten
- Kuljetus –tai saattajapalvelu palvelupaikalle pääsemiseksi
- Kohtaamisen sopeuttaminen kehitysvammaisen henkilön mukaisesti
- Vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät, tulkkipalvelut
- Tiedon saaminen omasta terveydestä tavalla, jolla kehitysvammaisen ihminen voi asiansa ymmärtää
- Terveys- ja hoitosuunnitelman kirjaaminen ohjenuoraksi muille terveys- ja sosiaalipalveluille, tiedon saaminen myös lähimmille tukena toimiville.

Näkökulmia organisaatiotason tasa-arvostandardeihin (SAT 2014)

- Mahdollisuus samaan terveyshyötyyn kuin muillakin palvelunkäyttäjillä
- Vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien käyttäminen arviointitiedon keräämisessä
- Hoitoketjujen toteutuminen yhdenmukaisesti valtaväestön kanssa – hoitoon pääsyn esteiden tarkastelu
- Terveystarkastukseen pääsy säännölliseksi
- Koulutukset erityisryhmien kohtaamisesta ja huomioitavista asioista – henkilöstön osallistuminen niihin
- Henkilöstöllä on käytössään kohtaamista ja kommunikaatiota edistäviä välineistöä sekä koulutusta niiden käyttöön
- Selkokieliset opasteet terveydenhoidon paikoilla ja ohjeistukset omahoitoon ja kotihoitoon
- Selkeät ohjeet tulkkipalveluiden käyttöön
- Tilat soveltuvat myös tilanteisiin, joissa henkilöä täytyy rauhoittaa.
- Käytössä on toimintatapoja, joilla ennakoidaan turvallista ja rauhallista palvelukäyntiä.
- Organisaatiossa toimintaan verkostoissa, joissa vammaisten henkilöiden asioista saa ajankohtaista tietoa.

Itsemääräämisoikeus

Meille kaikille kuuluu...

- ▶ itsemääräämisoikeus
- ▶ oikeus kunnioittavaan kohteluun
- ▶ oikeus vuorovaikutukseen ja oman tahdon ilmaisuun
- ▶ oikeus tulla aidosti kuulluksi
- ▶ oikeus aktiiviseen rooliin omassa elämässä
- ▶ oikeus vaikuttamiseen ja osallisuuteen omassa elämässä

Lähde: Tuepa –hanke /Savas

Mitä itsemääräämisoikeus tarkoittaa käytännössä

- Jokaisella ihmisellä on oikeus määrätä omasta elämästään ja tehdä omia valintoja omien kykyjensä mukaan.
- Itsemääräämisoikeuden tulee toteutua arjen kohtaamisissa.
- Mitä vaikeammin vammainen ihminen on, sitä pienemmissä arjen tilanteissa itsemääräämisoikeuden toteutuminen näkyy.
- Toteutuminen edellyttää tasa-arvoista suhtautumista kehitysvammaisiin ihmisiin. Heillä on samanlaiset oikeudet ja velvollisuudet kuin meillä muillakin.
- Itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää valintojen ja päätösten tekemistä.
- Useimmat päämiehet tarvitsevat tähän apua ja tukea. **Silloin puhutaan tuetusta päätöksenteosta.**

Lähde: Tuepa –hanke / Savas

Itsemääräämisoikeuden tukeminen

- Itsemääräämisoikeuden tukeminen tarkoittaa, että lisätään kehitysvammaisen henkilön valinnan mahdollisuuksia niissä asioissa, joissa se on mahdollista.
- Olennaista on riittävä tuki päätöksenteossa, tarvittavat kommunikoinnin ja elämänsuunnittelun apuvälineet, rohkaiseva ilmapiiri, aito kuuntelu ja läsnäolo, vuorovaikutukseen vastaaminen, harkittu riskienotto.
- Itsenäisyyden näkeminen vapautena tehdä valintoja ja vaikuttaa omaan elämäänsä, ei niinkään fyysisenä kykynä tehdä tiettyjä asioita
- Edellyttää kykyä ja halua nähdä asiat asiakkaan kautta.

Lähde: Tuepa –hanke / Savas

Itsemääräämisoikeuden sääntely ja terveydenhuolto

- Tällä hetkellä säännellään kehitysvammalain 42§:ssä
- Valmistelussa uusi yleislaki itsemääräämisoikeuden sääntelyyn
- Rajoittamisen ja ohjaamisen rajan tunnistaminen. Sääntely helpottaa rajan tunnistamista
- Terveydenhuollossa raja erityisen häilyvä
 - Miten ohjata terveellisiin elämäntapoihin?
 - Miten motivoida oman terveyden hoitoon?
 - Lääketieteellisesti välttämättömän terveydenhuollon antaminen vastustuksesta huolimatta. (42 j§)

Oikeus myös tiedon saantiin omasta terveydestä

- Potilaan on saatava ymmärrettävä selvitys terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista.
- Jos terveydenhuollon ammattihenkilö ei osaa potilaan käyttämää kieltä tai potilas ei aisti- tai puhevian vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta.
- Potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy tietystä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, on häntä mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.
- Jos täysi-ikäinen potilas ei mielenterveydenhäiriön, kehitysvammaisuuden tai muun synn vuoksi pysty päättämään hoidostaan, potilaan laillista edustajaa, lähiomaista tai muuta läheistä on ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuultava sen selvittämiseksi, millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa.
- Jos selvitystä ei saada, on potilasta hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen henkilökohtaisen etunsa mukaisena.

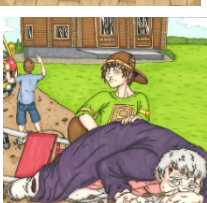
Lähde: <https://sosiaaliturvaopas.fi/asiakas/>

Kyky päätöksentekoon

- **Ymmärrys:** Henkilö ymmärtää sen asian, josta hän on päättämässä.
- **Arvostelukyky:** Henkilö osaa verrata tekemänsä päätöksen tärkeyttä suhteessa omiin arvoihin, itselle tärkeisiin asioihin ja tulevaisuuteen. Henkilö ymmärtää vaihtoehtoisten päätösten seuraukset.
- **Päättelykyky:** Henkilö osaa punnita päätöksen edut ja haitat sekä arvioida sitä, mitä päätöksestä mahdollisesti seuraa.
- **Kyky tehdä valintoja:** Henkilö osaa ja pystyy ilmaisemaan oman mielipiteensä muille.

(Lähde: verneri.net/tuettu_paatosenteko)

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden eettisen lähtökohtana on kunnioittaa asiakkaidensa ja potilaidensa perusoikeuksia, arvostaa itsemääräämistä ja oikeutta tehdä valintoja sekä kohdella heitä yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti
-ETENE julkaisuja 32-

Luottamukseen perustuva yhteistyösuhde vaatii ammattilaiselta sensitiivisyyttä ja erilaisuuden hyväksymistä, voimaa kuunnella moniäänisyyttä ristiriitatilanteissa ja kykyä rakentaa näistä aineksista polkua eteenpäin –ETENE julkaisuja 32-